

gyalja az első érintkezésektől kezdve egészen a humanizmus koráig. Könnyű dolog lett volna a polémia bizonytalan vizeire evezni, a fennálló elméleteket cáfolni, a tényeket új, vagy legalább is részben új szempontból elbírálni. Koltay-Kastner Jenő ezen a téren is meg tudta őrizni a kellő egyensúlyt, a nélkül azonban, hogy egyébként a kérdés bármely vonatkozását is elhanyagolta volna. Bár fejezetről-fejezetre a tanulmányok, elméletek egész sorát foglalja össze tömören, mégsem hagy el, még sem hallgat el semmi lényegeset. A könyv utolsó részében, különösen az újabb kort taglaló fejezetekben a bőséges anyag nem engedte meg a részletekbe menő tárgyalást, a legújabb kort felölelő részben pedig érthetően sok elmélet, értékítélet még „sub iudice“ maradt: ezek az utolsó fejezetek inkább csak tájékoztató jellegűek, melyeket az események, tények, statisztikai adatok hiánynélküli felsorolása jellemez.

A könyvecske tehát nemcsak adatokban, hanem gondolatokban, megállapításokban is gazdag munka, amely bizonyos felkészültséget és komoly figyelmet kíván az olvasótól.

DEGREGORIO OTTÓ

Prohászka Lajos: A vándor és a bujdosó. Danubia könyvkiadó. Budapest, 1941.

Prohászka Lajos könyve a magyar filozófiai irodalom úttörő alkotásai közé tartozik, mert első kísérlet a német és magyar jellem szellemtörténeti módszerrel való leírására. Tulajdonképpen második kiadás, mert első kiadásként már megjelent a Minerva 1932—35. évfolyamaiban és annakidején termékeny vita kiindulópontja volt. Ujbóli kiadását különösen

időszerűvé teszi az a tény, hogy első megjelenése óta a „bujdosó“ magyar a legszorosabban együttműködik a „vándor“ némettel a régi, megnemértő Európa helyett egy új Európa megteremtésén.

A mű annyira telítve van gondolatokkal és újszerű meglátásokkal, hogy egy rövid ismertetés keretébe alig lehet beleszorítani eszméinek gazdagságát. Az első fejezetben, a *Preludiumban*, azokkal az elvekkkel ismertet meg bennünket a szerző, amelyekkel a népközösség történeti úton kialakult jellemét, *sorstipusát* megállapítja. Ennek kialakulásában szerepe három tényező működik közre: a népközösség magatartása (élménynek és kifejezésnek kölcsönös megfelelése), a közösséget kívülről ért hatások és a népközösség által létrehozott szellemi alkotások (kultúra).

A *vándor* c. fejezetben a németiség jellemét rajzolja meg, az első fejezetben feállított elvek alapján. Megállapítja, hogy a tipikus német alapélmény a *változás ténye*, ennek kifejezése pedig a *végtelesség* távlataiban történik. A német szellem úgy tűnik fel a változás árában hanyódva, s a végtelennek sarkai közt kifeszülve, mint egy örök *vándor*. A vándorlás szelleméből érthető a német kultúra is, amely a német vándor igazi árnyéka.

A *bujdosó* c. fejezetben hasonló módszerrel állapítja meg a szerző a történeti úton kialakult magyar jellemet, a magyarság *sorstipusát*. Kimutatja, hogy a magyarság alapélménye a *függetlenségvágy*. Ebben az alapélményben gyökerezik a magyarság több jellemvonása: az elrendeltetettségre hite, a tompa rezignáció, a nemzeti multba való menekülés és a kesergés. E két utóbbi jellemvonás pedig egyaránt a való világ-

tól való elszakadás életformája, tehát valójában *bujdosás*. A függetlenségvágy megfelelő kifejezése pedig a *bőszültség*, mert a magyar feltétlen függetlenségre törekedve bőszülten veti magát a rátörő világra.

A magyarság magatartásának objektivációja, a magyar kultúra a nemzeti öntudatnak és vallásosságnak összefonódását mutatja. A magyarság alapmagatartása történeti útja közben idegen hatásra új jellemvonásokkal gazdagodott (latin hatás: bölcs meggondoltság, a hagyományhoz való szívós ragaszkodás stb.; német hatás: a változás vágya, a kitartó munka ethosza stb.).

Végigolvasva Prohászka könyvét, arra a megállapításra kell jutnunk, hogy szelemtörténeti irodalmunk egyik legerdekesebb alkotásával ismerkedtünk meg. Ha sokmindenben nem is értünk egyet a szerző megállapításaival, el kell ismernünk, hogy a magyarság jelleméről sok újszerű és mély megfigyelésre valló dolgot tud mondani. Előadása — filozófiai műveknél elég szokatlanul — érdekes és élvezetes, nyelve egészen modern, kifejezésein Ady hatása érezhető. (Dr. Sz. J.)

Megyer József: Babits Mihály. Szeged, 1942. 45 l. Az első pillanatban bizonyosfokú idegenkedéssel vesszük kezünkbe Megyer József tanulmányát, melynek címe túl szerényen húzódik meg a címlap felső részében. Sietünk megjegyezni, hogy az első benyomások után mindinkább bizonyossággá válik, hogy Megyer József Babits-tanulmánya a legbensőségesebb és legtisztább irodalmi élményből született. A szerző fejtegetése mindinkább megfogja az olvasót, és érezzük, hogy harcoss és bátor értékelésében nemcsak

egyéni, hanem egy nagytöbbségű olvasóréteg állásfoglalását is nyújtja. Úgyhogy a tanulmány címe inkább „Babits jelene“ lehetett volna: Mi az új, amit hoz? Babitsnak a katolikus költőnek határozott méltatása egyrészt, másrészt védelve azokkal szemben, akik tudatlanságból vagy elvakultságból az ellenkezőjét állították. A méltatás során szükségszerűen szó esik neves, sőt hírhedt irodalomtörténetirők ítéletéről. Amit mond róluk Babitscsal kapcsolatban, általában helytálló.

A szerző befejező soraiban írja: „Talán csak magamnak írtam ezeket a feljegyzéseket... Ezek a jegyzetek sem öncélúak: csak Babits felé akarnak mutatni. Nem egyes Babits-könyvekre, inkább az egész Babitsra...“ Megyer könyve értékét maga is világosan látja. Nem ölti fel a tudós filológus sokszor megtévesztő álarcát, de szempontjai az irodalomértő meleg érzésében születtek, és ha valaki még Babitsot nem ismerte volna, e tanulmány után megismeri, sőt megszereti. Az eredeti a fontos, a fordítás csak segítség akar lenni — mondja Babits az Amor Sanctus előszavában. Megyer József tanulmánya is az a „segítség“, mellyel a járatlan olvasó az igazi szépségek közelébe juthat.

MADÁCSY LÁSZLÓ

Keiter, Dr. Friedrich: Kurzes Lehrbuch der Rassenbiologie und Rassenhygiene für Mediziner. Mit 104 Abbildungen und 16 Tabellen. Stuttgart, 1941. Ferdinand Enke Verlag. 204 S. RM 7.

Kevés tudomány lendült fel az utolsó évtizedekben oly hatalmas mértékben, mint a fajbiológia. Boldog-boldogtalan emlegeti s irodalma már is egész könyvtárt tölt